

розумінні концепту як багатомірному ментального утворення, у якому виокремлюються образно-перцептивна, поняттєва та ціннісна сторони та відповідно, виокремлює поняттєвий субстрат (як основу концепту), на який нашаровуються перцептивно-образний адстрат та ціннісний (валоративний) епістрат.

Поняттєвий субстрат концепту позначає його денотативну співвіднесеність із концептуальним референтом – мінімальною самодостатньою ділянкою ментального простору, певним когнітивним згустком. Поняттєва складова концепту – це той значеннєвий мінімум його змісту, який зазвичай фіксується лексикографічними джерелами, і тому вважається фактуальною інформацією.

Перцептивно-образний адстрат – це ті знання, образи та асоціації, які породжуються у свідомості у зв'язку із певним денотатом. Як зазначає А. М. Приходько, перцептивно-образний адстрат може утворюватися на основі таких факторів: внутрішньої форми слова (*flinty, spongy, velvety* та ін.), асоціацій, закріплених у прецедентних текстах, а також через когнітивно засвоєні прототипи (для концепту *HARD – rock, wood, brick* тощо).

Нарешті, ціннісний епістрат інтерпретується автором як найголовніша іпостась концепту, яка віддзеркалює ставлення, оцінки, асоціації людини стосовно певного ментального феномену. Таким чином, валоративний аспект вміщує етнопсихологічну, соціодискурсивну та лінгвокультурну інформацію [4, с. 56–63].

Пошарова внутрішня будова концепту, на наш погляд, свідчить про комплексність та багатогранність цього ментального явища і, відповідно, неелементарність людського мислення. У лінгвоконцептології наявні різні думки з приводу первинності того чи іншого компонента концепту. Так, наприклад, пріоритетність ціннісної складової вчені звично аргументують важливою роллю концептів у дослідженні культури. Якщо про який-небудь феномен носії культури можуть сказати «це добре» (погано, цікаво тощо), цей феномен може сформувати у цій культурі концепт [2, с. 62]. Ми схилиємося до думки, що залежно від специфіки, функції, походження та інших особливостей концепту, той чи інший його структурний компонент може вважатися більш визначальним.

На основі здійсненого теоретичного огляду можна зробити **висновок**, що більшість вчених сходяться у тому, що концепт має складну, багатоконцентну структуру. Представники американської когнітивної школи під структурою концепту розуміють ті когнітивні (семантичні) ознаки, які формують сам концепт, тоді як вітчизняні та російські вчені складниками концепту вважають більш об'ємні сутності, які відбивають його денотативні, асоціативні, валоративні, соціодискурсивні та інші характеристики. Ці відмінності кореняться у самому гносеологічному спрямуванні аналізу концептів. Так, у вивченні концептів західних лінгвістів більше цікавлять питання когнітивного порядку: процес освоєння концептів, їхня стабільність (як наявність відносно однакових структур знань у різних людей), а також процес категоризації дійсності. Вітчизняні та російські лінгвісти більшою мірою зосереджують свою увагу на дослідженні лінгвокультурних аспектів концептів. Звичайно, ці відмінні підходи доповнюють одне одного та доводять багатогранну, гетерогенну сутність ментальної сутності концепту.

Перспективним напрямом для майбутнього дослідження стане практичне застосування окреслених положень для аналізу структури концептів *HARD / SOFT* у англійській мові.

Література:

1. Мартынюк А. П. Концепт (лингво)когнитивный versus концепт (лингво)культурный: онтология и гносеология / А. П. Мартынюк // Каразинські читання: Людина. Мова. Комунікація: тези доп. XIII наук. конф. – Харків: ХНУ ім. Каразіна, 2014. – 204 с.
2. Маслова В. А. Когнитивная лингвистика: учеб. пособие / В. А. Маслова. – Минск: ТетраСистемс, 2008. – 272 с.
3. Попова З. Д. Когнитивная лингвистика / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – Воронеж: Восток-Запад, 2007 – 226 с.
4. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики / Приходько А. М. – Запоріжжя: Прем'єр, 2008. – 332 с.
5. Fodor J. Information and Representation / Fodor J. // Information, Language, and Cognition / edited by P. Hanson. – Vancouver: University of British Columbia Press, 1990. – pp. 175–190.
6. Rosch E. On the Internal Structure of Perceptual and Semantic Categories / E. Rosch // Cognitive Development and the Acquisition of Language. – New York; London, 1973. – pp. 111–144.
7. Clark E. What's in a Word? On the Child's Acquisition of Semantics in His First Language / E. Clark // Cognitive Development and the Acquisition of Language / T. Moore (ed.). – New York: Academic Press. – 1973 – pp. 65–110.
8. Margolis E. Concepts: core readings / E. Margolis, S. Laurence. – Cambridge, MA: MIT Press, 1999. – 652 p.

УДК 811.112.2'37

Л. О. Овсієнко,

Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, м. Черкаси

ПЕЙОРАТИВНИЙ АСПЕКТ СЕМАНТИКИ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ СУЧАСНОЇ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

У статті розглянуто пейоративний аспект семантики фразеологічних одиниць сучасної німецької мови, окреслено корпус емотивних оцінних фразеологізмів, виявлення якого ґрунтується на наявності індикаторів негативної оцінки у значенні фразеологічної одиниці, доведено, що пейоративна оцінка в структурі фразеологічної одиниці реалізується експліцитно та імпліцитно, а взаємодія раціонального та емоційного компонентів забезпечується наявністю того ж самого об'єкта і суб'єкта оцінювання.

Ключові слова: оцінка, фразеологічна одиниця, пейоративний аспект, негативна оцінка.

В статье рассмотрено пейоративный аспект семантики фразеологических единиц современного немецкого языка, обозначен корпус эмотивных оценочных фразеологизмов, выявление которого основывается на присутствии индикаторов негативной оценки в значении фразеологической единицы, доказано, что пейоративная оценка в структуре фразеологических единиц реализуется эксплицитно и имплицитно, а взаимодействие рационального и эмоционального компонентов обеспечивается наличием того же объекта и субъекта оценки.

Ключевые слова: оценка, фразеологическая единица, пейоративный аспект, негативная оценка.

The pejorative aspect of semantics of phraseological units in modern German is studied in the paper as well as a set of emotive evaluative phraseological units is outlined, the detection of which is based on the existence of indicators of negative

evaluation in the meaning of a phraseological unit. It is proved that pejorative evaluation in the structure of phraseological units is realized explicitly and implicitly, and the interaction of rational and emotional components is provided by the existence of the same object and subject of evaluation.

Key words: *evaluation, phraseological unit, pejorative aspect, negative evaluation.*

Вивчення фразеології як підсистеми мови передбачає поглиблену розробку як загальних, так і спеціальних питань, зокрема проблеми значення фразеологічної одиниці, її відображення у лексикографії, а також функціонування фразеологічних одиниць (ФО) у сучасній літературній мові. Вивчення фразеологізмів відбувалося в різних аспектах із застосуванням різних методів і прийомів у працях низки дослідників таких як В. В. Виноградова, О. І. Молоткова, В. М. Телії, М. М. Шанського. У структурі фразеологізмів представлено оцінний компонент, що тлумачиться лінгвістами як позитивна або негативна оцінка, яка міститься в значенні слова і виражається імпліцитно (мовними засобами) або експліцитно, відображаючись в семантичній структурі фразеологізмів у формі оцінного компонента [4, с. 7].

У сучасних наукових працях з лінгвістики оцінка як предмет і об'єкт дослідження є актуальною і перспективною сферою, яка привертає пильну увагу лінгвістів. Феномен оцінки неодноразово був і продовжує бути у фокусі уваги представників різних наукових дисциплін та напрямів. Оцінка вивчалася як філософами (Аристотель, Платон, Т. Гоббс, Дж. Локк) і логіками (О.А. Івін, Дж. Мур, Р.М. Хейр), так і філологами, зокрема з позицій когнітивної та комунікативної лінгвістики (О.Л. Бессонова, В.Д. Девкін, А.В. Корольова), теорії комунікації (Н.В. Гончарова, Г.І. Приходько, О.І. Федотова, G. Klapp-Delius) та прагмалінгвістики (О.А. Агаркова, С.В. Засекін, L. Adamcová).

Дана робота має на меті розглянути пейоративний аспект семантики фразеологічних одиниць сучасної німецької мови. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань: з'ясувати характерні особливості оцінних фразеологізмів; подати класифікацію фразеологізмів, у структурі значення яких представлена пейоративна оцінка; розглянути експліцитно та імпліцитно виражену оцінку у структурі фразеологічних одиниць.

Пейоративне значення – несхвальне значення, яке витікає із певного поєднання слів; негативне значення, яке має слово незалежно від контексту його вживання [7, с. 163]. Саме оцінка здатна виражати ставлення суб'єкта до об'єкта оцінки. Негативне оцінне значення широко представлене у структурі ФО. Оцінний компонент значення може містити раціональну оцінку, а його зв'язок із психічними функціями відчуттів формує емоційну (афективну, чуттєву) оцінність. Розмежування цих двох типів оцінок ґрунтується на концепціях О. М. Вольф, яка вважала, що емоційне і раціональне в оцінці зумовлене двома сторонами відношення суб'єкта до об'єкта, перша – його почуття, друга – смаки [1]. Така двобічність оцінки особливо важлива при встановленні психокогнітивного підґрунтя фразеотворення, однак не можна відкидати й факту інтегрованості цих двох модальностей [5, с. 57]. Способи вираження оцінного значення різні. Воно може формуватися за рахунок наявності у складі ФО слів з негативною чи позитивною конотацією, закріпленою в їх значеннях. Оцінне значення мотивовано емоційними асоціаціями, пов'язаними з конкретним компонентом фразеологізму, з певною ситуацією, закладеною в основу одиниці, зумовлено наявністю у тлумаченнях позначок різного характеру, які вказують на емотивність значення, стилістичні особливості використання і т.ін. [3].

У німецьких фразеологізмах пейоративне значення створюється на підставі емотивної аксіологічності відчуттів (сенсорно) і має найчастіше негативну оцінку:

1. Зорових (чорний колір) – *schwarz sehen* (бути песимістично налаштованим) [НУФС, Т 2, с. 182]; *etw. schwarz in schwarz sehen* (бачити щось в темному світлі) [НУФС, Т 2, с. 182]. Чорний колір у структурі оцінних фразеологізмів німецької мови має негативне значення та реалізується задля підкреслення недоліків, поганих справ тощо. Негативну конотацію в оцінних фразеологізмах має також червоний, зелений, рожевий та жовтий кольори: *rot sehen* (розлютитися, розгніватися) [НУФС, Т 2, с. 140]; *rot anlaufen* (почервоніти) [НУФС, Т 2, с. 140]; *wer sich grün macht, den fressen die Ziegen* (хто стає вівцею, того стрижуть) [НУФС, Т 1, с. 283]; *sich schwarz (scheckig, grün, gelb, blau) ärgern* (почорніти (позеленіти, посиніти) від злості) [НУФС, Т 1, с. 45]; *etw. durch eine rosa Brille (an)sehen (betrachten)* (дивитися крізь рожеві окуляри) [НУФС, Т 1, с. 123]; *der blanke (blasse, bleiche, gelbe, grüne) Neid* (чорна заздрість) [НУФС, Т 2, с. 75].

2. Смакових (гірке, солоне, кисле, різкий смак) – *j-m eine bittere Pille geben* (піднести кому-н. гірку пілюлю) [НУФС, Т 2, с. 108]; *süß getrunken, sauer bezahlt* (любийш смородину, люби й оскомину); *sei nicht so süß, dass man dich verschlucke und nicht so bitter, dass man dich ausspeie* (не будь солодкий – проглотить, не будь гіркий, бо проклянуть) [НУФС, Т 2, с. 235]. У структурі деяких німецьких фразеологізмів смакові якості представлено імпліцитно: *ohne sich vorher zu plagen, kommt man nicht zu Glückes Tagen* (не скуштувавши гіркого, не побачиш і солодкого) [НУФС, Т 2, с. 109].

3. Одоративних (неприємний запах) – *j-n in einen Geruch bringen* (ославити кого-н., пустити погану славу про кого-н.) [НУФС, Т 1, с. 258]; *in einen schlechten Geruch kommen* (зажити поганою славою) [НУФС, Т 1, с. 259]; *ein gemein Geruch ist selten erlogen* (який Сава, така йому й слава) [НУФС, Т 1, с. 259]; *j-d stinkt vor Faulheit* (невиправний ледар; ледащо з цілого світу) [НУФС, Т 1, с. 197]; *j-d stinkt vor Dummheit* (дурний, як пень; дурний, аж світиться) [НУФС, Т 1, с. 158]. Пейоративне значення на позначення одоративних відчуттів реалізується у структурі фразеологізмів за рахунок імпліцитних смислів, сутність яких розкривається тільки в контексті.

4. Соматичних (сильний холод, жар, біль) – *in Feuer kommen* (розпалювати, входити в азарт) [НУФС, Т 1, с. 207]; *klingender Frost* (скрипучий, тріскучий мороз) [НУФС, Т 1, с. 227]; *j-d kriegt Läuse im Bauch* (дуже мерзне, у кого-н. кишки примерзають до спини) [НУФС, Т 2, с. 13].

На сьогодні у лінгвістів чітко сформувалися уявлення стосовно емоційної та раціональної оцінки. Під *емоційним* та *раціональним* в оцінці розуміють два різні боки ставлення суб'єкта до об'єкта, перший – це його почуття, другий – думки [6, с. 31]. Однак на сьогодні це твердження вважається одним із найдискусійніших при вивченні емоційних станів. Безперечно, емоції пов'язані певним чином із мисленням, із раціональним складником людської поведінки; з другого боку, у мові не може бути суто емоційної оцінки, оскільки тут завжди присутній раціональний аспект. Хоча ці два способи вираження оцінки різняться між собою, проте вони демонструють основне судження щодо об'єкта – емоційного чи раціонального його представлення. Специфіка емоційної оцінки полягає в наявності більшої кількості її різновидів порівняно з раціональною. Відповідно чотири різновиди – позитивна, негативна, амбівалентна та невизначена проти двох різновидів раціональної – позитивної та негативної [2, с. 49].

Основне мовне призначення фразеологізмів полягає у вираженні емоційного ставлення до позначуваних об'єктів. Тому емотивність належить до облігативних ознак цих мовних одиниць. Емотивність є опосередкованим відображенням дійсності, звідси – її нерозривний зв'язок з предметно-логічним змістом. Емотивні елементи не доповнюють предметно-логічну інформацію, а утворюють із нею діалектичну єдність, оскільки сам процес пізнання реалій носить емоційно-інтелектуальний характер. Емотивність може домінувати над предметно-логічним значенням. Наприклад: *das Pferd beim Schwanz*

aufzäumen (розм. надівати хомут через хвіст; ставити віз попереду коня) [НУФС, Т 2, с. 181], *nach eines anderen Pfeife tanzen* (танцювати під чю-н. дудку) [НУФС, Т 2, с. 239]. Дослідники називають такі фразеологізми *емотивно-логічними* [2, с. 74].

Емоційна оцінка базується на оцінних переживаннях, відчуттях, емоціях, тобто вона орієнтована на емоційне ставлення суб'єкта до предмета оцінки. Цей тип оцінки лінгвісти називають: емотивною, емоційною, естетичною. Емоційна оцінка прагматично орієнтована, тому що емоції – це рекомендаційна сила, яка визначає мовленнєву поведінку суб'єкта під час комунікації. Розрізняють такі види пейоративної оцінки:

1. Несхвалення – *ein weißer Rabe* (біла ворона (людина, яка різко відрізняється від інших)) [НУФС, Т 2, с. 119].
2. Жартівливість – *eine wandelnde Leiche* (хто-н. блідий як смерть) [НУФС, Т 2, с. 19].
3. Осудливість – *ein fauler Kunde* (сумнівний, непевний клієнт; ненадійна людина) [НУФС, Т 1, с. 414].
4. Приниження – *j-d hat keinen Funken Ehre* (у кого-н. немає анітрохи честі, ні краплини порядності) [НУФС, Т 1, с. 320]; *er ist nicht gerade ein Adonis* (він, звісно, не Адоніс; гарним його аж ніяк не назвеш) [НУФС, Т 1, с. 23].
5. Зневажливість – *flög' eine Gans übers Meer, käm' eine Gans wieder her* (дурень до Києва, дурень і з Києва) [НУФС, Т 1, с. 237]; *j-d ist so dumm, dass ihn die Gänse beißen* (дурний аж світиться) [НУФС, Т 1, с. 237]; *wie die Gans, wenn's donnert* (мати дурний вигляд; дивитися, як баран на нові ворота) [НУФС, Т 1, с. 237].

Людина досить часто стає об'єктом оцінки у кожній лінгвокультурі. Певні відхилення від норми у менший бік отримують негативну характеристику та містять пейоративну оцінку: *schlecht auf den Beinen sein* (погано триматися на ногах) [НУФС, Т 1, с. 87]; *wack(e)lig auf den Beinen stehen* (хитатися, непевнено стояти на ногах) [НУФС, Т 1, с. 86]; *j-d hat es in den Beinen* (кого-н. ноги не носять, у кого-н. хворі ноги) [НУФС, Т 1, с. 86]; *am ganzen Körper fliegen (zittern)* (тремтіти всім тілом) [НУФС, Т 1, с. 403]; *zu Kreuze kriechen* (принижено просити вибачення, ставати на коліна) [НУФС, Т 1, с. 410]; *dürr wie eine Spindel* (худий наче тріска) [НУФС, Т 2, с. 206]. Худу людину жартівливо називають: *ein schmales Handtuch* – вузький рушник, розм. струнка людина [НУФС, Т 1, с. 309]; *j-d sieht aus wie ein wandelndes Gerippe* – хтось як скелет, як живі моці [НУФС, Т 1, с. 258]; *wenn ein Alter ein junges Weib nimmt, so lacht der Tod* (ненадовго старий жениться) [НУФС, Т 1, с. 28]; *j-d steht im besten Alter* (кому-н. уже під п'ятдесят) [НУФС, Т 1, с. 28]; *im blühenden Alter sein* (бути в розквіті літ) [НУФС, Т 1, с. 28]; *Alter macht zwar immer weiß, aber nicht immer weise* (із сивою бородою не все розум приходить; борода до пояса, а розуму ні волоса) [НУФС, Т 1, с. 28]; *Alter schützt vor Torheit nicht* (волосся сивіє, а голова шаліє; сивина в бороду, а біс в ребро) [НУФС, Т 1, с. 28].

Пейоративна оцінка представлена також і в манері одягатися: *j-d. ist der reinste Kleiderständer* – хто-н. одягнув на себе весь свій гардероб [НУФС, Т 1, с. 384], або з іронією говорять: *sich auf jung herausputzen* – одягатися не за віком, молодитися [НУФС, Т 1, с. 323]; *das passt wie die Faust aufs Auge* (це сюди не пасує; це личить, як корові сідло) [НУФС, Т 1, с. 197]; *die Kleidung hängt wie der Löffel am Galgen* (одяг на кому-н. висить мішком) [НУФС, Т 1, с. 235].

Отже, пейоративний аспект семантики фразеологічних одиниць сучасної німецької мови реалізується за рахунок вираження негативної оцінки, яка представлена в структурі фразеологізмів експліцитно та імпліцитно. Перспективним є подальше вивчення взаємодії раціонального та емоційного аспектів в семантиці пейоративних оцінних фразеологічних одиниць та вивчення пейоративної оцінки в діахронічному аспекті.

Література:

1. Вольф Е. М. Функциональная семантика оценки : [моногр.] / Елена Михайловна Вольф. – [2-е изд., доп]. – М. : Едиториал УРСС, 2002. – 280 с.
2. Гамзюк М. В. Емотивність фразеологічної системи німецької мови (досвід дослідження в синхронії та діахронії): дис. ... доктора філол. наук : 10.02.04 / Гамзюк Микола Васильович. – К., 2001. – 420 с.
3. Олійник С. В. Особливості репрезентації україномовної картини світу оцінними фразеологічними субстантивами / С. В. Олійник // Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Філологія. – Маріуполь, 2013. – Вип. 8. – С. 139–146.
4. Петручок О. В. Меліоративний аспект семантики фразеологічних одиниць сучасної німецької мови : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / О. В. Петручок. – Х., 2010. – 19 с.
5. Селіванова О. Нариси з української фразеології (психологічний та етнокультурний аспекти) : [моногр.] / Олена Селіванова. – К.–Черкаси, 2004. – 276 с.
6. Телия В. Н. О различии рациональной и эмотивной (эмоциональной) оценки / Вероника Николаевна Телия // Функциональная семантика оценки, экспрессивность, модальность. In memoria E. M. Volf : [сб. статей / отв. ред. О. Н. Селиверстова, В. З. Демьянков]. – М. : Российск. акад. наук, ин-т языкознания, 1996. – С. 31–38.

Список довідкової літератури:

7. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов / Ольга Сергеевна Ахманова. – [5-е изд.] – М. : ЛИБРОКОМ, 2010. – 576 с.
8. НУФС: Німецько-український фразеологічний словник : у 2-х т. / [уклад. В. І. Гаврись, О. П. Пророченко]. – К. : Радянська школа, 1981. – Т. I. А–К. – 416 с.
9. НУФС: Німецько-український фразеологічний словник : у 2-х т. / [уклад. В. І. Гаврись, О. П. Пророченко]. – К. : Радянська школа, 1981. – Т. II. L–Z. – 382 с.

УДК 811.11-112.2

Л. В. Олійник,

Національний технічний університет України «КПІ», м. Київ

СПОСОБИ ВІДТВОРЕННЯ ЛЕКСИКИ КОМП'ЮТЕРНОГО СЛЕНГУ МОЛОДІ НІМЕЧЧИНИ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

У статті досліджується специфіка перекладу лексичних одиниць комп'ютерного сленгу німецької молоді, детально аналізуються способи інтерпретації зазначеної лексики українською мовою, а саме застосування лексико-семантичних, граматичних та стилістичних трансформацій, а також можливість використання еквівалентного відповідника.

Ключові слова: комп'ютерний сленг, молодіжний сленг, переклад, трансформація, еквівалентний відповідник.

В статье исследуется специфика перевода лексических единиц компьютерного сленга немецкой молодёжи, детально анализируются способы интерпретации отмеченной лексики украинским языком, а именно применение лек-